

ΔΜ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ ΕΔΑΦΙΚΟΥ
ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΙΚΑΙΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ ΜΕΤΑΒΑΣΗΣ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Φεβρουάριος 2021

ΦΟΡΕΑΣ / ΥΠΗΡΕΣΙΑ :	ΔΗΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ
Δ/νση Επικοινωνίας:	ΠΛΑΤΕΙΑ ΝΙΚΗΣ 1
Τηλέφωνο :	2461350311-312-301
e-mail :	kozani@cityofkozani.gov.gr
Νόμιμος Εκπρόσωπος:	ΜΑΛΟΥΤΑΣ ΛΑΖΑΡΟΣ-ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ

ΑΡΜΟΔΙΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	
Ονοματεπώνυμο:	ΚΑΚΟΥΛΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
Θέση στο Φορέα:	ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΑΥΤΟΤΕΛΟΥΣ ΓΡΑΦΕΙΟ ΔΗΜΑΡΧΟΥ
Τηλέφωνο :	2461350324
Fax:	
e-mail :	kakoulidis@cityofkozani.gov.gr

Ημερομηνία : 19/03/2021

(Υπογραφή)

(Σημείωση: Για την ευχερέστερη επεξεργασία των απαντήσεων σας, με σκοπό την προσθήκη κειμένου ή περαιτέρω διαμόρφωση του εδαφικού σχεδίου, παρακαλείσθε οι απαντήσεις σας να είναι σύντομες, τεκμηριωμένες και να μην υπερβαίνουν την μία (1) σελίδα ανά ερώτηση)

Συντονιστική Επιτροπή Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΚΛΗΣΕΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ Η ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

1. Η απεξάρτηση από τον λιγνίτη αναδεικνύει συγκεκριμένες **ανάγκες**, οι οποίες αποτελούν τη βάση για τον σχεδιασμό των παρεμβάσεων. Στα Εδαφικά Σχέδια έχουν καταγραφεί οι ανάγκες αυτές ανά τομέα (βλ. σχ. Κεφάλαιο 2.2, Ενότητα «Ανάγκες»).

Με βάση την εμπειρία και την τεχνογνωσία του φορέα σας, παρακαλούμε για τυχόν προσθήκες και προτάσεις αναφορικά με τις διαπιστωθείσες **ανάγκες** ανά τομέα:

1. Τομέας «Πληθυσμός / Απασχόληση»:

Η περιοχή του Δήμου Κοζάνης, πέρα από τις οικονομικές επιπτώσεις που έχει να αντιμετωπίσει, θα κληθεί να αντιμετωπίσει και μια σειρά κοινωνικών επιπτώσεων, όπως η σταθερή μείωση του πληθυσμού της, η κατάρρευση του τοπικού εισοδήματος καθώς και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Επίσης, προκειμένου να διαμορφωθεί μια στρατηγική για την κατάρτιση και εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής, θα πρέπει πρώτα να έχει διατυπωθεί η αναπτυξιακή στρατηγική με σαφείς αναφορές σε κλάδους, αλυσίδες αξίας και παραγωγικά μεγέθη.

Για το λόγο αυτό, πέρα από τα όσα αναφέρονται στο προσχέδιο του ΕΣΔΑΜ, είναι αναγκαίο να διασφαλιστούν:

- **Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας** που θα προέλθουν από την προσέλκυση και τη διασφάλιση νέων επενδύσεων **προτού μειωθεί** περαιτέρω η λιγνιτική δραστηριότητα.
- **Εμπροσθοβαρής στήριξης των απασχολούμενων**, πέραν αυτής που προβλέπεται από τα υφιστάμενα Ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά εργαλεία, με εθνικούς πόρους καθώς ήδη έχει ξεκινήσει η διαδικασία μετάβασης.
- **Ειδική αναπτυξιακή ρήτρα**, στο πλαίσιο ενός αναθεωρημένου στόχου για τον χρονικό ορίζοντα απόσυρσης των λιγνιτικών μονάδων, που θα διασυνδέεται με το ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ των ενεργειακών Δήμων. Συγκεκριμένα, **εφόσον το τοπικό ΑΕΠ μειώνεται ή παραμένει σταθερό, τότε θα μετατίθεται ανάλογα και ο χρονικός ορίζοντας πλήρους απένταξης του λιγνίτη για το μέλλον**, ενώ σε περίπτωση αύξησης του τοπικού ΑΕΠ, ο χρονικός ορίζοντας θα παραμένει σταθερός (στο έτος που θα προσδιορίσει ο νέος αναθεωρημένος στόχος).
- **Ανάπτυξη και ενίσχυση των δομών για την παιδεία**. Προώθηση εκπαιδευτικού υλικού για θέματα ενέργειας και περιβάλλοντος, οργάνωση εκπαιδευτικών και άλλων δραστηριοτήτων με συναφές περιεχόμενο, ενίσχυση υφιστάμενων και χρηματοδότηση νέων εκπαιδευτικών δομών.
- **Στήριξη της έρευνας στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση**. Στήριξη και χρηματοδότηση της έρευνας στο νέο Πανεπιστήμιο και στα ερευνητικά κέντρα της Δυτικής Μακεδονίας. Θεσμοθέτηση και χρηματοδότηση ερευνών και υποτροφιών διδακτορικών διατριβών. Στήριξη δράσεων που προάγουν την ανάπτυξη της εφαρμοσμένης έρευνας και της τεχνογνωσίας (συνέδρια, ημερίδες κ.ά.). Ανάπτυξη της πόλης ως περιφερειακού πόλου έρευνας και καινοτομίας με έμφαση στην κοινωνία της γνώσης και την ενέργεια.

2. Τομέας «Οικονομία και επιχειρηματική δραστηριότητα»:

Παρατηρείται πως σε σημεία του κειμένου το μελλοντικό παραγωγικό σύστημα της περιοχής προσδιορίζεται συνεχώς με τα ρήματα «αναμένεται», «δύναται» και «ενδεχομένως», τα οποία δεν διαμορφώνουν μια ισχυρή σχέση μεταξύ διαπιστωμένων προβλημάτων και προτεινόμενων λύσεων και δεν ορίζουν στρατηγική στόχευση. Επίσης, η προσέλκυση νέων επιχειρήσεων συνδέεται με την αποκατάσταση των εξορυκτικών πεδίων, η οποία μπορεί να διαρκέσει πολλά χρόνια, ενώ η δημιουργία επιχειρηματικών και τεχνολογικών πάρκων χωροθετείται στις λιγνιτικές μονάδες, γεγονός το οποίο απαιτεί επίσης χρόνο και σαφές σχέδιο.

Για το λόγο αυτό και προκειμένου να επισπευστεί η διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας,

- Πρέπει άμεσα **να θεσπιστεί ένα πλέγμα κινήτρων ώστε να καταστεί η περιοχή ελκυστική σε επενδύσεις και να είναι ανταγωνιστικότερη έναντι άλλων περιφερειών**. Το πλέγμα αυτό θα μπορούσε να αφορά σε επενδυτικά και φορολογικά κίνητρα, σε νέες υποδομές, στην αξιοποίηση των τοπικών φυσικών πόρων, στη στήριξη της αγροτικής οικονομίας και του τουρισμού, στην μετεκπαίδευση των εργαζομένων, στην εξασφάλιση των θέσεων εργασίας και τη δημιουργία νέων μέσω ενός ευέλικτου αναπτυξιακού μετασχηματισμού καθώς και στην ανάπτυξη όλων των τομέων της παραγωγής της περιοχής.
- Στο πλαίσιο αυτών, **το νέο οικονομικό μοντέλο της περιοχής θα βασιστεί στα συγκριτικά πλεονεκτήματα** που αυτή διαθέτει, τα οποία θα συνεισφέρουν θετικά και θα ενισχύσουν την διαδικασία εδραίωσης του νέου οικονομικού μοντέλου.
- **Κρίσιμη είναι η αναπροσαρμογή του καθεστώτος των κρατικών ενισχύσεων** έτσι ώστε να καταστεί η περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας ανταγωνιστική προσελκύοντας ξένες επενδύσεις.
- Πρέπει να περιληφθούν οι μεγάλες, ή εμβληματικές παραγωγικές επενδύσεις, όπως και κάποιες δημόσιες παρεμβάσεις εμβληματικού τύπου, ώστε να ξεκινήσει η διαμόρφωση των όρων για την τάχιστη χωροθέτησή τους.

3. Τομέας «Ενεργειακός εφοδιασμός»:

Στο προσχέδιο ΕΣΔΑΜ αναφέρεται η ανάγκη ανάπτυξης μονάδων παραγωγής καθαρής ενέργειας, χωρίς να προσδιορίζει εάν το μίγμα που θα επιλεγεί είναι σε θέση να δημιουργήσει ή όχι σημαντικές θέσεις εργασίας. Επίσης, αναφέρεται η δυνατότητα ίδρυσης νέων επιχειρήσεων παραγωγής εξοπλισμού και υλικών στην εφοδιαστική αλυσίδα της καθαρής ενέργειας, χωρίς επίσης να λαμβάνεται υπόψη ο διεθνής ανταγωνισμός.

Για τους λόγους αυτούς,

- Σημαντικό είναι να ληφθεί υπόψη η ανάγκη διαμόρφωσης ενός ανταγωνιστικού καθεστώτος για την προσέλκυση τέτοιου είδους επενδύσεων όχι μόνο εντάσεως κεφαλαίου αλλά και εργασίας.
- Είναι αναγκαία είναι η **ανάπτυξη μονάδων αποθήκευσης ενέργειας** καθώς και η **επένδυση σε νέες τεχνολογίες εξοικονόμησης ενέργειας** και βελτίωσης της αποδοτικότητας των συστημάτων. Στο πλαίσιο αυτό είναι αναγκαία η κατασκευή σταθμών αποθήκευσης ενέργειας (μεταξύ άλλων έργων αντλησιοταμίευσης), θερμότητας και κατασκευής μπαταριών.
- Η εγκατάσταση μονάδας παραγωγής βιοαερίου.
- Η **διασφάλιση της ενεργειακής επάρκειας και ασφάλειας της περιοχής** σε συνδυασμό με το ενεργειακό σύστημα της χώρας, καθώς από τις πλέον πρόσφατες εκθέσεις του ΑΔΜΗΕ, η απόσυρση των λιγνιτικών μονάδων οδηγεί σε κρίση ενεργειακής επάρκειας. Η απόσυρση των λιγνιτικών μονάδων θα πρέπει να συνδυάζεται με παράλληλη προώθηση του φυσικού αερίου ως ενδιάμεσου καυσίμου για την απανθρακοποίηση του ενεργειακού συστήματος καθώς και με ανάπτυξη των ΑΠΕ (ριζική μεταστροφή μίγματος).
- **Αεριοδότηση της περιοχής του Δήμου Κοζάνης**, όχι μόνο για οικιακή αλλά και για βιομηχανική χρήση
- **Διασφάλιση της τροφοδοσίας του συστήματος τηλεθέρμανσης**. Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα των υφιστάμενων συστημάτων τηλεθέρμανσης μεγάλης κλίμακας (άνω των 150 MW). Θα πρέπει να βρεθεί τρόπος ώστε χρηματοδοτηθούν άμεσα τα έργα υποδομής που είναι απαραίτητα για τη λειτουργία της εγκατάστασης της τηλεθέρμανσης με χρήση φυσικού αερίου αλλά και να καλυφθεί μέρος του κόστους επιβάρυνσης του εναλλακτικού καυσίμου.

4. Τομέας «Περιβάλλον»:

Στο κείμενο δεν γίνεται ιδιαίτερη αναλυτική αναφορά στις χρήσεις γης, την κατανομή των εδαφών, στην επιλογή των πολιτικών και την κατανομή των πόρων προϋποθέτουν μια στρατηγική για το μοντέλο ανάπτυξης της περιοχής. Εάν δεν έχει επιλεγεί το μοντέλο ανάπτυξης με όρους παραγωγικού συστήματος, κλαδικών εξειδικεύσεων, αλυσίδων αξίας, επιχειρηματικών μεγεθών και συνεργειών τριπλού έλικα (συγκεκριμένα, όχι δυνητικά), τότε είναι ιδιαίτερα δύσκολο να προσδιοριστούν τα κριτήρια επιλογής των δράσεων και των πολιτικών που συμβάλουν περισσότερο στην ανάπτυξη της περιοχής και την προστασία του περιβάλλοντος.

- **Χωροθέτηση εμβληματικών επενδύσεων και ολοκλήρωση του χωροταξικού σχεδιασμού**, ο οποίος θα λαμβάνει υπόψη τις προτάσεις του Δήμου Κοζάνης που εγκρίθηκαν με την υπ. αριθ. Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου (ΑΔΑ: Ψ1ΤΩΩΛΠ-80Α).
- Θα πρέπει να ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα και **να διασφαλιστούν οι όροι για μια βιώσιμη αγροτική ανάπτυξη** / προστασία γης υψηλής παραγωγικότητας / προστασία του περιβάλλοντος και η αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων.
- **Προστασία λιμνών.**

5. Τομέας «Υγεία»:

- **Αναβάθμιση των υπηρεσιών υγείας.**

Κρίνεται αναγκαία η **υλοποίηση ενός νέου Νοσοκομείου** που να παρέχει ολοκληρωμένες ποιοτικές υπηρεσίες υγείας στους κατοίκους της περιοχής. Να ληφθεί υπόψη η θέση μας επί του χάρτη υγειονομικής περίθαλψης της Δυτικής Μακεδονίας, ο οποίος θα πρέπει άμεσα να αναθεωρηθεί, περιλαμβάνοντας τη χωροθέτηση δημόσιας έκτασης πλησίον των ανισόπεδων κόμβων του αυτοκινητοδρόμου της Εγνατίας Οδού στον Α/Κ Κοζάνης-Κοίλων, για την ανέγερση ενός νέου Νοσοκομείου στο Δήμο Κοζάνης.

2. Στα Εδαφικά Σχέδια οι διαπιστωθείσες ανάγκες οδηγούν στη διαμόρφωση συγκεκριμένων **αναπτυξιακών στόχων ανά τομέα** (βλ. σχ. Κεφάλαιο 2.2, ενότητα «Στόχοι»). Με βάση την εμπειρία και την τεχνογνωσία του φορέα σας, παρακαλούμε για τυχόν προσθήκες και προτάσεις αναφορικά με τους **αναπτυξιακούς στόχους** ανά τομέα:

Τομέας «Πληθυσμός / Απασχόληση»:

Στο πλαίσιο των αναγκών που διαπιστώνονται, **οι παρεμβάσεις θα πρέπει να στοχεύουν στα ακόλουθα:**

- **Αναβάθμιση αστικού περιβάλλοντος για κάθε δημότη ώστε να μείνει στον τόπο του**, οι οποίες θα περιλαμβάνουν την υψηλή ποιότητα παροχών και εξυπηρέτησεων σε δομές (κοινωνικής πρόνοιας, πρόσβασης σε αθλητικές και πολιτιστικές δραστηριότητες) και υποδομές (ανάπλαση, ύδρευση, καθαριότητα) στην πόλη και τις κοινότητες. Δημιουργία των προϋποθέσεων που θα σταματήσουν την μετανάστευση των νέων και θα δρομολογήσουν την επιστροφή τους (brain gain).
- **Δημογραφική ανάκαμψη και αναζωογόνηση** με την προσέλκυση νέων κατοίκων και επιχειρήσεων σε ένα περιβάλλον με άρτιες και σύγχρονες υποδομές και δομές, με αίσθημα ασφάλειας για όλους τους πολίτες, σε κάθε τομέα της ζωής (υγεία, εργασία, ψυχική και σωματική, κοινωνική, κλπ), που θα ευνοούν την ανάπτυξη ενός έξυπνου οικοσυστήματος προσαρμοσμένου στις ανάγκες του νέου παραγωγικού μοντέλου.
- **Θεσμικές προϋποθέσεις για συνεργασία δημοσίων και ιδιωτικών φορέων** ώστε να προκύψουν νέες θέσεις εργασίας και να ενισχυθεί η τοπική επιχειρηματικότητα και οικονομία.

Τομέας «Οικονομία και επιχειρηματική δραστηριότητα»:

Στόχος των παρεμβάσεων πρέπει να είναι η τόνωση των ιδιωτικών και δημοσίων επενδύσεων σε υποδομές που θα στηρίξουν τον αναπροσανατολισμό της τοπικής οικονομίας, σε ένα νέο βιώσιμο παραγωγικό μοντέλο.

- **Πρώθηση νέων μορφών επιχειρηματικότητας**, όπως οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (ΚΟΙΝΣΕΠ) και οι Ενεργειακές Κοινότητες (ΕΚΟΙΝ).
- Κρίσιμο είναι η θέσπιση ειδικότερων κινήτρων για την ενίσχυση της νεανικής επιχειρηματικότητας.
- **Επενδύσεις σε ψηφιακές υποδομές**, στην **ολοκλήρωση των οδικών αξόνων** και στη **σιδηροδρομική σύνδεση της Κοζάνης** με τα μεγάλα αστικά και εμπορικά κέντρα της Ελλάδας και της Ευρώπης, βασικές και κρίσιμες υποδομές για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας.
- **Ανάπτυξη θεματικού τουρισμού** (ενεργειακός, βιομηχανικός, ιατρικός, θρησκευτικός, γαστρονομικός). Δημιουργία προϋποθέσεων για την ανάδειξη της Κοζάνης σε ευρωπαϊκή πρωτεύουσα βιβλίου μέσω της αξιοποίησης της νέας Δημοτικής Βιβλιοθήκης.
- **Ανάπτυξη Εμπορευματικού Κέντρου** με την δημιουργία Εμπορευματικού Σταθμού, ο οποίος θα αναπτυχθεί σε συνδυασμό με Σιδηροδρομικό Σταθμό του ΟΣΕ στην περιοχή του κόμβου της Εγνατίας Οδού πλησίον της Τ.Κ. Κοίλων, ώστε να εξυπηρετεί όλες τις Π.Ε. της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, αλλά και να διασυνδέεται με τα διευρωπαϊκά δίκτυα (Θεσσαλονίκη- Κοζάνη- Καστοριά). Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να υλοποιηθεί η σύνδεση Κοζάνης – Καλαμπάκας και να αποκατασταθεί η λειτουργία του τμήματος Κοζάνη – Φλώρινα.
- Εκτός από τις υπερτοπικές οδικές συνδέσεις (Ε65, άξονας Κοζάνη-Λάρισα κλπ), πρέπει να δοθεί έμφαση σε συγκεκριμένες **τοπικές συνδέσεις που εξυπηρετούν ειδικούς χωρικούς /θεματικούς**

άξονες όπως η βελτίωση του παραλίμνιου δρόμου Πολυφύτου-Ιλαρίωνα. Τέλος πρέπει να γίνει σημαντική αναβάθμιση και αξιοποίηση του αεροδρομίου Κοζάνης «Φίλιππος».

Τομέας «Ενεργειακός εφοδιασμός»

- Πρέπει να εξακολουθεί η Κοζάνη να αποτελεί το κέντρο ενέργειας, και ιδίως παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ και πράσινων ενεργειακών εφαρμογών καθώς και τεχνολογιών εξοικονόμησης ενέργειας.
- Να καταστεί **προορισμός καινοτόμων ενεργειακών εφαρμογών**.
- Προσέλκυση επενδύσεων και εγκατάστασης μονάδων παραγωγής βιοαερίου.
- **Ανάπτυξη των υποδομών φυσικού αερίου** για τηλεθερμάνσεις και αεριοδότηση της περιοχής για βιομηχανικές χρήσεις.
- **Ανάπτυξη νέων δικτύων τηλεθέρμανσης** για οικιακούς καταναλωτές σε όλες τις περιοχές του Δήμου.
- Άμεση **έναρξη ειδικών προγραμμάτων εξοικονόμησης** ενέργειας.
- Δημιουργία μονάδας παραγωγής υδρογόνου από λυματολάσπη.
- Παραγωγή καθαρών βιοκαυσίμων σε αποκατεστημένα εδάφη.
- **Ολοκλήρωση των έργων του Δικτύου Ενεργειακών Εφαρμογών και Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή.**

Τομέας «Περιβάλλον»:

- Αποκαταστάσεις των εξαντλημένων εδαφών του περιβάλλοντος από την ΔΕΗ με συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών.
- Αναδασώσεις.
- Ενίσχυση προγραμμάτων ανακύκλωσης και αποκαταστάσεις χώρων εναπόθεσης απορριμμάτων.
- περιοχές ανάπτυξης γεωργίας (αναδασμοί – αρδευτικά κλπ) και περιοχές ανάπτυξης οργανωμένης κτηνοτροφίας (κτηνοτροφικά πάρκα κλπ) και να προωθούν έξυπνες λύσεις στους δύο παραπάνω τομείς.
- Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το λοιπό πλούσιο υδάτινο δυναμικό της περιφέρειας, ενώ ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην ανάταξη των υδάτινων αποθεμάτων που μειώθηκαν από την λιγνιτική δραστηριότητα με την δημιουργία δικτύου ανάδειξης των λιμνών και των ποταμών της Δυτικής Μακεδονίας και με ειδικά προγράμματα διαχείρισης.

Τομέας «Υγεία»:

- Άρτιες και σύγχρονες υποδομές και δομές, για κάθε τομέα υγείας και πρόνοιας. Ανάπτυξη ιατρικού τουρισμού.

3. Έχοντας υπόψη το εθνικό σχέδιο ΔΑΜ, οι **βασικές προτεραιότητες** που προσδιορίστηκαν στα προσχέδια Εδαφικών Σχεδίων είναι (7) και έχουν ως εξής (βλ. σχ. Κεφάλαιο 2.4.1):

1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας
2. Ενεργειακή μετάβαση / Κλιματική ουδετερότητα
3. Ανάπτυξη γεωργικού τομέα και αγροδιατροφή
4. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία
5. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρώπινου κεφαλαίου
6. Ανάπτυξη μεταφορικών υποδομών για τη στήριξη της επιχειρηματικότητας και της βιώσιμης αστικής κινητικότητας / Ψηφιακή Διασυνδεσιμότητα
7. Ολοκληρωμένες Εδαφικές Επενδύσεις

Παρακαλούμε ανάλογα με το αντικείμενο του φορέα σας, να προτείνετε συμπληρώσεις / αλλαγές στη διατύπωση των προτεραιοτήτων, ή κάποια πρόσθετη προτεραιότητα, η οποία είναι σημαντική για εσάς και κατά την άποψή σας δεν περιέχεται στο Κεφάλαιο 2.4.1.

Στο πλαίσιο των παραπάνω στόχων δεν δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής που σταδιακά επήλθε λόγω της φθίνουσας πορείας του παραγωγικού μοντέλου της περιοχής. Για το λόγο αυτό είναι αναγκαία η εισαγωγή μιας νέας ξεχωριστής προτεραιότητας που θα δίνει έμφαση στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και η οποία θα συμπεριλαμβάνει μεταξύ άλλων την βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και της υπαίθρου, την ανάπτυξη υποδομών υγείας, εκπαίδευσης, πολιτισμού και αθλητισμού. Η εισαγωγή αυτής της προτεραιότητας θα πρέπει να συνοδεύεται από τον απαραίτητο σχεδιασμό ώστε να εξασφαλιστούν και να κατευθυνθούν πόροι προς αυτή την κατεύθυνση. Συνεπώς καθίσταται αναγκαία η εισαγωγή μιας νέα προτεραιότητας ως: **«Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης με έμφαση στην ισόρροπη και βιώσιμη αστική ανάπτυξη και την δημιουργία υποδομών υγείας, εκπαίδευσης, πολιτισμού και αθλητισμού».**

4. Παρακαλούμε ανάλογα με το αντικείμενο του φορέα σας, να προτείνετε συμπληρώσεις στις ενδεικτικές **κατηγορίες παρεμβάσεων ανά προτεραιότητα**, που είναι σημαντικές για εσάς και κατά την άποψη σας δεν περιέχονται στο Κεφάλαιο 2.4.1, όπως αναλύονται στους πίνακες της σχετικής ενότητας στο Παράρτημα.

Προτεραιότητα	Προτεινόμενες Κατηγορίες Παρεμβάσεων/Είδη Πράξεων
1. Ενίσχυση και προώθηση επιχειρηματικότητας	Άμεση θέσπιση ενός ανταγωνιστικού καθεστώτος ενισχύσεων.
2. Ενεργειακή μετάβαση / Κλιματική ουδετερότητα	Διατήρηση του ενεργειακού χαρακτήρα της Κοζάνης, ως εθνικού κέντρου ενέργειας από ΑΠΕ.
3. Ανάπτυξη γεωργικού τομέα και αγροδιατροφή	Συμπερίληψη του Ολοκληρωμένου Σχεδίου Αγροτικής Ανάπτυξης του Δήμου Κοζάνης με έμφαση στην έξυπνη και βιώσιμη αγροτική ανάπτυξη.
4. Αναπροσαρμογή χρήσεων γης - κυκλική οικονομία	Δημιουργία Πάρκου Κυκλικής Οικονομίας στη βάση της πρότασης της ΔΙΑΔΥΜΑ Α.Ε.
5. Δίκαιη εργασιακή μετάβαση και ενδυνάμωση ανθρωπίνου κεφαλαίου	Άμεσα μέτρα στήριξης των ανέργων, των εργαζομένων και αυτοαπασχολούμενων που ήδη έχουν αρχίσει να χάνουν τις δουλειές τους, καθώς και μέτρα στήριξης των επιχειρήσεων κάθε κλίμακας ανάλογα με τον βαθμό εξάρτησης από τη λιγνιτική δραστηριότητα. Διασφάλιση της εφαρμογής της αναπτυξιακής ρήτηρας, στους τομείς της απασχόλησης και της δημιουργίας θέσεων εργασίας, σε συνάρτηση με την εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου ΔΑΜ. Στο μέτρο που το τοπικό ΑΕΠ μειώνεται ή παραμένει σταθερό, τότε θα μετατίθεται ανάλογα και ο χρονικός ορίζοντας πλήρους απένταξης του λιγνίτη για το μέλλον ή θα ενισχύεται με την κατανομή επιπλέον πόρων η χρηματοδότηση προγραμμάτων κατάρτισης και απασχόλησης ή διατήρησης θέσεων εργασίας.

6. Ανάπτυξη μεταφορικών υποδομών για τη στήριξη της επιχειρηματικότητας και της βιώσιμης αστικής κινητικότητας / Ψηφιακή Διασυνδεσιμότητα	Ανάπτυξη Εμπορευματικού Κέντρου με την δημιουργία Εμπορευματικού Σταθμού, ο οποίος θα αναπτυχθεί σε συνδυασμό με Σιδηροδρομικό Σταθμό του ΟΣΕ στην περιοχή του κόμβου της Εγνατίας Οδού πλησίον της Τ.Κ. Κοίλων. Εκτός από τις υπερτοπικές οδικές συνδέσεις (Ε65, άξονας Κοζάνη-Λάρισα κλπ), πρέπει να δοθεί έμφαση σε συγκεκριμένες τοπικές συνδέσεις που εξυπηρετούν ειδικούς χωρικούς /θεματικούς άξονες όπως η βελτίωση του παραλίμνιου δρόμου Πολυφύτου-Ιλαρίωνα. Τέλος πρέπει να γίνει σημαντική αναβάθμιση και αξιοποίηση του αεροδρομίου Κοζάνης «Φίλιππος».
7. Ολοκληρωμένες Εδαφικές Επενδύσεις	Λειτουργία Επιχειρηματικού Πάρκου στο χώρο του ΒΙΟ.ΠΑ. Κοζάνης, καθώς και συμπερίληψη των έργων του Δικτύου Ενεργειακών Εφαρμογών και Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή στη βάση της Πρότασης του Δήμου Κοζάνης για μια Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση οποία εγκρίθηκε με την υπ. αρ. 200/2020 Απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Κοζάνης (ΑΔΑ: ΩΧΘΚΩΛΠ-Μ6Η) Ανάπτυξη υποδομών υγείας, εκπαίδευσης, πολιτισμού και αθλητισμού. Να ληφθεί υπόψη η θέση μας επί του χάρτη υγειονομικής περίθαλψης της Δυτικής Μακεδονίας, ο οποίος θα πρέπει άμεσα να αναθεωρηθεί, περιλαμβάνοντας τη χωροθέτηση δημόσιας έκτασης πλησίον των ανισόπεδων κόμβων του αυτοκινητοδρόμου της Εγνατίας Οδού στον Α/Κ Κοζάνης-Κοίλων,

	για την ανέγερση ενός νέου Νοσοκομείου στο Δήμο Κοζάνης.
--	--

Σημείωση:

Καθώς η ορθή εκπόνηση του ΕΣΔΑΜ αποτελεί ένα σημαντικό ζήτημα, στο μέτρο που αν προκύψουν προσκόμματα στη διαδικασία έγκρισής του ενδέχεται να καθυστερήσει η χρηματοδότησης των σχεδιαζόμενων δράσεων από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης, απαιτείται χρόνος και πόροι για την προετοιμασία του.

Οι Δήμοι των περιοχών παρέμβασης προς το παρόν δεν διαθέτουν καμία τεχνική βοήθεια, ούτε τους παρέχεται κάποια οικονομική στήριξη για την επεξεργασία θέσεων επί των τεχνικών θεμάτων του ΕΣΔΑΜ. Αυτοί ήταν μεταξύ άλλων και οι λόγοι για τους οποίους ζητήθηκε παράταση για την καλύτερη προετοιμασία των Δήμων στη διαβούλευση, παράταση η οποία δεν έγινε δεκτή.

Στο πλαίσιο αυτό, και επειδή θεωρούμε πως η διαδικασία κατάρτισης του ΕΣΔΑΜ είναι από τα κρίσιμότερα στάδια στην διασφάλιση των αναγκών για την κοινωνικά δίκαιη αναπτυξιακή μετάβαση πόρων, καταθέτουμε τις παρατηρήσεις μας, συνοδευόμενες από δύο Παραρτήματα. Το Παράρτημα Ι αφορά προκαταρκτικές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δίκτυο Ενεργειακών Δήμων από τον καθηγητή Γ. Πετράκο στο πλαίσιο σύμβασης τεχνικής υποστήριξης που συνήφθη μεταξύ του Δικτύου και του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Το Παράρτημα ΙΙ αφορά παρατηρήσει της μείζονος αντιπολίτευσης του Δήμου Κοζάνης.

Καταθέτουμε το σύνολο των εγγράφων στο πλαίσιο της παρούσης διαβούλευσης με την επιφύλαξη να καταθέσουμε μια ολοκληρωμένη θέση μόλις αυτή είναι έτοιμη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Σχόλια επί των Εδαφικών Σχεδίων Δίκαιης Μετάβασης**Δυτικής Μακεδονίας και Μεγαλόπολης****Γιώργος Πετράκος**

Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Διευθυντής Εργαστηρίου Αναπτυξιακής Πολιτικής

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Σύμβουλος Δικτύου Ενεργειακών Δήμων

Εισαγωγικά

Τα Εδαφικά Σχέδια Δίκαιης και Αναπτυξιακής Μετάβασης (ΕΣΔΑΜ) Δυτικής Μακεδονίας και Μεγαλόπολης τα οποία δόθηκαν στη δημοσιότητα περιγράφουν συνοπτικά τη διαδικασία μετάβασης στη μετα-λιγνιτική εποχή, τα χρηματοδοτικά μέσα τα οποία θα στηρίξουν τη διαδικασία σε εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο και το θεσμικό πλαίσιο υλοποίησης, στο βαθμό που έχει ολοκληρωθεί. Παρουσιάζει εκτιμήσεις για τις επιπτώσεις της μετάβασης και ιδίως τις απώλειες θέσεων εργασίας και ΑΕΠ τόσο συνολικά για την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας (ΠΔΜ) και την Περιφέρεια Πελοποννήσου (ΠΠ), τόσο και στις Περιφερειακές ενότητες που δέχονται τις περισσότερες πιέσεις (Κοζάνη, Φλώρινα και Αρκαδία). Καταγράφει συνοπτικά τις ανάγκες που θα προκύψουν από τη μετάβαση και θέτει μια σειρά από γενικούς στόχους και προτεραιότητες. Τέλος, παρουσιάζει ένα περίγραμμα του συστήματος διακυβέρνησης και των διαδικασιών και μηχανισμών σχεδιασμού, υλοποίησης και παρακολούθησης του ΕΣΔΑΜ.

Τα κείμενα έχει κυρίως έναν επιτελικό χαρακτήρα, καθώς παρουσιάζουν το πλαίσιο στο οποίο θα κινηθούν οι πολιτικές και την πολυπλοκότητα και αλληλεξάρτηση των χρηματοδοτικών μέσων, που επηρεάζουν το σχεδιασμό των πολιτικών στο τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Τα κείμενα έχει επίσης ένα διαγνωστικό χαρακτήρα, καθώς παρουσιάζει εκτιμήσεις για το μέγεθος των επιπτώσεων σε απασχόληση και εισόδημα στο επίπεδο της ΠΔΜ, της ΠΠ και των επιμέρους ΠΕ που πλήττονται.

Δεν διαθέτουν ιδιαίτερα επεξεργασμένο στρατηγικό χαρακτήρα, καθώς οι αναπτυξιακοί στόχοι τόσο τους εκτιμώμενους ρυθμούς ανάπτυξης, όσο και το νέο παραγωγικό μοντέλο της περιοχής διατυπώνονται με ένα γενικό ή δυνητικό τρόπο και όχι ως προϊόν επιλογής. Οι

Συντονιστική Επιτροπή Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης

προτεραιότητες οι οποίες τίθενται είναι σωστές αλλά γενικού χαρακτήρα (με την εξαίρεση της αποκατάστασης των εδαφών, θα μπορούσαν να αφορούν και άλλες περιφέρειες της χώρας) και δεν συνθέτουν με ευκρίνεια τα συστατικά του νέου μοντέλου ανάπτυξης σε περιφερειακό επίπεδο. Η αναπτυξιακή στρατηγική είναι θέμα επιλογών, μερικές φορές δύσκολων, οι οποίες θα πρέπει να διατυπωθούν μεταξύ εναλλακτικών διαδρομών και σεναρίων (μαζί με τα διακυβεύματα που τις συνοδεύουν) και τα κριτήρια με βάση τα οποία επιλέγουμε. Δεν μπορούν να γίνουν όλα σωστά και σε επαρκή βαθμό αν υπάρξει διασπορά μέσων και όχι ικανοποιητική στόχευση, οπότε υπάρχει ο κίνδυνος να μη γίνει τελικά τίποτα σωστά. Η σύνδεση των επιμέρους πολιτικών με τις στρατηγικές επιλογές και τους στόχους παραμένει ένα σημαντικό ζητούμενο.

Τα κείμενα δεν διαθέτουν επιχειρησιακό χαρακτήρα (άρα, προς το παρόν, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως επιχειρησιακά σχέδια) καθώς δεν διαθέτουν δεσμεύσεις και κατανομές πόρων ανά Περιφέρεια και ανά ωφελούμενη περιοχή εντός των Περιφερειών, ούτε αναφέρουν τα κριτήρια κατανομής. Επίσης δεν διαθέτουν δεσμεύσεις και κατανομές πόρων ανά προτεραιότητα και ανά κατηγορία δράσης. Αν και έρχονται να απαντήσουν σε ένα σαφώς προσδιορισμένο σοκ στο παραγωγικό σύστημα της περιοχής (σταματάει την παραγωγή η ΔΕΗ, η οποία πλησιάζει το 50% της ΑΠΑ στην Κοζάνη και το 33% στην Αρκαδία), τα μέσα πολιτικής και οι επιλογές ανασύστασης του παραγωγικού συστήματος βρίσκονται ακόμη σε πολύ γενικό επίπεδο.

Κρίσιμα Ερωτήματα

Μια σειρά από κρίσιμα ερωτήματα για τους φορείς και τους κατοίκους της περιοχής δεν έχουν απαντηθεί ακόμη. Για παράδειγμα, **ποιο θα είναι το νέο μοντέλο παραγωγής της ΔΕΗ;** Θα παράγει μόνο ή κυρίως ηλιακή και αιολική ενέργεια, ή θα εγκαταστήσει και μονάδες φυσικού αερίου; Θα εγκαταστήσει άλλες υποστηρικτικές δραστηριότητες στις περιοχές απολιγνιτοποίησης που θα δημιουργήσουν μια αλυσίδα αξίας και ένα σύμπλεγμα στην ενέργεια και τη μεταποίηση (π.χ. εργοστάσια κατασκευής μπαταριών) ή θα μετατραπεί η περιοχή σε ένα απέραντο Φ/Β και αιολικό πάρκο; Οι διαφορετικές επιλογές έχουν και εντελώς διαφορετικές επιδράσεις στην τοπική απασχόληση (καθώς τα Φ/Β και αιολικά πάρκα δημιουργούν ελάχιστες θέσεις εργασίας σε σχέση με αυτές που χάνονται) και θα πρέπει να συμβαδίζουν με την αναπτυξιακή στρατηγική των περιφερειών (και να αποτελούν αναπόσπαστο και κεντρικό στοιχείο), δεδομένου του δημόσιου χαρακτήρα της επιχείρησης.

Ένα δεύτερο ερώτημα αφορά το θέμα των εκτάσεων της ΔΕΗ. Αν και το σχέδιο παρουσιάζει τις διαδικασίες αποκατάστασης μέσω ενός SPV, δεν απαντάται το ερώτημα ποιες εκτάσεις θα κρατήσει η ΔΕΗ και ποιες θα μεταβιβάσει στο SPV. Στο ακραίο (αρνητικό) σενάριο, όπου η ΔΕΗ κρατά όλες τις 'καθαρές' εκτάσεις και τις μετατρέπει σε Φ/Β ή αιολικά πάρκα, ενώ οι προς εξυγίανση εκτάσεις που μεταφέρονται στο SPV θέλουν χρόνια ή δεκαετίες και απροσδιόριστους πόρους για να αποκατασταθούν και να αποδοθούν σε οικονομικές δραστηριότητες, οι επιπτώσεις θα είναι ιδιαίτερα δυσμενείς για τις τοπικές οικονομίες. Ένα πιο φιλικό σενάριο για τις τοπικές οικονομίες θα σταθμίσει τις ανάγκες βιώσιμης λειτουργίας της ΔΕΗ με τις ανάγκες απασχόλησης και ενός βιώσιμου παραγωγικού συστήματος των περιοχών και θα επιλέξει ένα πιο ισορροπημένο μίγμα εδαφών προς άμεση διάθεση για νέες

επενδύσεις στην περιοχή. Αυτές οι επιλογές θα πρέπει να αποτυπώνονται και στα Τοπικά Πολεοδομικά Σχέδια, για τα οποία δεν διατυπώνεται κάποια κατεύθυνση πολιτικής για τις χρήσεις γης, πέραν των διαδικασιών υλοποίησης των.

Όμως, οι χρήσεις γης, η κατανομή των εδαφών, οι πολιτικές κατάρτισης, η επιλογή των πολιτικών και η κατανομή των πόρων προϋποθέτουν μια στρατηγική για το μοντέλο ανάπτυξης της περιοχής. Εάν δεν έχει επιλεγεί το μοντέλο ανάπτυξης με όρους παραγωγικού συστήματος, κλαδικών εξειδικεύσεων, αλυσίδων αξίας, επιχειρηματικών μεγεθών και συνεργειών τριπλού έλικα (συγκεκριμένα, όχι δυνητικά), τότε είναι ιδιαίτερα δύσκολο να προσδιοριστούν τα κριτήρια επιλογής των δράσεων και των πολιτικών που συμβάλουν περισσότερο στην ανάπτυξη της περιοχής και υπηρετούν καλύτερα το δημόσιο όφελος.

Ένα τρίτο ερώτημα αφορά την εκτίμηση του ύψους των αναγκαίων ιδιωτικών επενδύσεων οι οποίες θα πρέπει να υλοποιηθούν για την διατήρηση της απασχόλησης και του ανθρώπινου κεφαλαίου της περιοχής. Αν η κάθε θέση εργασίας σε σύγχρονους κλάδους απαιτεί περίπου 500.000 επένδυση (στοιχεία Αναπτυξιακού Νόμου Ν.3299/04), τότε η δημιουργία 18.000 θέσεων εργασίας στην ΠΔΜ (η απασχόληση που εξαρτάται από το λιγνίτη) απαιτεί επενδύσεις της τάξεως των 9 δις στην περίοδο έως το 2030. Ακόμη και αν η μέση μόχλευση είναι της τάξεως του 50-60%, αυτό απαιτεί διοχέτευση δημόσιων πόρων της τάξης των 4 δις μόνο για τη στήριξη ιδιωτικών επενδύσεων. Αν η κάθε θέση εργασίας απαιτεί επένδυση της τάξεως των 800.000 ευρώ (στοιχεία Αναπτυξιακού Νόμου Ν.3908/11), τότε η δημιουργία 18.000 θέσεων εργασίας απαιτεί επενδύσεις της τάξεως των 15 δις και δημόσιους πόρους της τάξεως των 6-7 δις στην περίοδο έως το 2030. Αντίστοιχα, μεγέθη προκύπτουν για την Αρκαδία, όπου η δημιουργία 4.000 θέσεων εργασίας (που τώρα εξαρτώνται από το λιγνίτη και θα χαθούν), απαιτούνται επενδύσεις της τάξης των 2-4 δις ευρώ και δημόσια συμμετοχή της τάξης των 1-2 δις ευρώ. Οι πόροι αυτοί δεν είναι αυτονόητο ότι μπορούν να εξασφαλιστούν, ακόμη και με καλό συνδυασμό όλων των χρηματοδοτικών μέσων, αν δεν υπάρξει επαναξιολόγηση των προτεραιοτήτων (σε σχέση με την πρακτική του ΕΣΠΑ και του ΠΔΕ) μεταξύ υποδομών και επενδύσεων.

Συναφές με το παραπάνω είναι το τέταρτο ερώτημα: Στα σχέδια δεν διαφαίνεται με σαφήνεια κάποια ειδική ρύθμιση για το καθεστώς ενισχύσεων που θα προβλέπεται για την περιοχή και το βαθμό στον οποίο αυτό θα περιλαμβάνει εξαιρέσεις από τους κανονισμούς ως προς τα μέγιστα ποσά επιχορήγησης σε σχέση με αυτά που προβλέπονται στο Χάρτη Κρατικών Ενισχύσεων και τον Αναπτυξιακό Νόμο. Εάν δεν υπάρξει κάποιο ειδικό καθεστώς κινήτρων (τύπου Φθινουσών Περιοχών στην δεκαετία του 1990) που να διαφοροποιεί προς τα πάνω τα κίνητρα που θα ισχύουν στις υπόλοιπες αναπτυσσόμενες περιφέρειες (αυτές με ΑΕΠ κατά κεφαλή κάτω του 75% του μέσου όρου της ΕΕ), τότε δεν είναι καθόλου προφανές γιατί μια μεγάλη επένδυση θα επιλέξει να εγκατασταθεί στη Δυτική Μακεδονία ή τη Μεγαλόπολη αντί για τη Στερεά Ελλάδα, τη Θεσσαλία ή την Κεντρική Μακεδονία, οι οποίες θα έχουν το ίδιο καθεστώς κινήτρων και πιο ευνοϊκά οικονομικά περιβάλλοντα, ως προς την προσβασιμότητα στις αγορές, το μέγεθος της οικονομίας και τις αναπτυξιακές προοπτικές. Αν δεν υπάρξει ένα σαφές ειδικό καθεστώς κινήτρων το οποίο, κατ' εξαίρεση των Κανονισμών, να επιτρέπει σωρευτικά τη χρήση επιχορηγήσεων, φορολογικών απαλλαγών, αποσβέσεων και μακροχρόνια παραχώρησης γης με ευνοϊκούς όρους, η προσέλκυση

σημαντικών επενδύσεων από άλλες περιοχές και άλλες χώρες θα παραμένει ένα διακύβευμα, ιδίως αν η κρίση της πανδημίας στην ΕΕ δεν ξεπεραστεί όσο γρήγορα αναμενόταν αρχικά.

Σε κάθε περίπτωση, εδώ προκύπτει ένα πέμπτο ερώτημα, αν ο προτεινόμενος χρονικός προγραμματισμός ως προς τη διάθεση των πόρων και την υλοποίηση των δράσεων είναι δυνατόν να υλοποιηθεί με το υφιστάμενο πλαίσιο έκδοσης των πάσης φύσεως αδειών (πολεοδομικών, περιβαλλοντικών, λειτουργίας, δασολογίας, αρχαιολογίας, κλπ.), έγκρισης περιβαλλοντικών αδειών, ή προκήρυξης δημοσίων συμβάσεων. Αν δεν υπάρξει το αντίστοιχο της νομοθεσίας των Ολυμπιακών Αγώνων ή ένα αντίστοιχο πλαίσιο με τη νομοθεσία των Στρατηγικών Επενδύσεων, είναι πιθανόν οι πόροι, ειδικά του RRF να μη μπορέσουν αν απορροφηθούν εγκαίρως.

Ένα άλλο σοβαρό ερώτημα, το οποίο αφορά στις επιπτώσεις της μετάβασης στην απασχόληση, συσχετίζεται με τους πολλαπλασιαστές δαπανών. Αν και οι εκτιμήσεις των επιπτώσεων σε ΑΠΑ, απασχόληση και επιχειρήσεις χωρίζονται σε άμεσες και έμμεσες, δεν είναι σαφές, αν οι έμμεσες περιλαμβάνουν και τις πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις. Είναι γνωστό ότι κάθε μείωση της καταναλωτικής δαπάνης (π.χ. λόγω απολύσεων της ΔΕΗ) επιφέρει πρωτογενώς αντίστοιχη ισόποση μείωση του εισοδήματος, η οποία δευτερογενώς μειώνει σε ποσοστό 80-90% τη δαπάνη στους καταναλωτικούς κλάδους. Αυτή η δευτερογενής μείωση της δαπάνης επιφέρει περεταίρω μείωση των εισοδημάτων και άρα της κατανάλωσης, κ.ο.κ. Αυτή η σπειροειδής διαδικασία συνεχίζεται για ένα διάστημα προτού προκύψει η συνολική μείωση του εισοδήματος από την αρχική μείωση της δαπάνης της ΔΕΗ. Η συνολική μείωση του εισοδήματος, και άρα της απασχόλησης, είναι συνήθως μεγαλύτερη από την αρχική και το μέγεθος εξαρτάται από τον κλάδο στον οποίο έγινε και τις διασυνδέσεις του με την υπόλοιπη οικονομία. Για να υπολογιστεί, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι διακλαδικές σχέσεις, όπως προκύπτουν από τους Πίνακες Εισροών – Εκροών σε περιφερειακό επίπεδο. Στην ανάλυση του κειμένου δεν είναι σαφές αν έχουν γίνει αυτοί οι υπολογισμοί (στον Πίνακα 8 του σχεδίου της ΠΔΜ και στον Πίνακα 8 του σχεδίου της Μεγαλόπολης αναφέρονται και οι επαγόμενες επιπτώσεις). Στην περίπτωση που δεν έχουν γίνει, η πραγματική μείωση της απασχόλησης μπορεί να είναι έως και 50% μεγαλύτερη. Σε κάθε περίπτωση, προβληματίζει η εκτίμηση ότι η απώλεια ενός τομέα παραγωγής που καλύπτει το 38% της ΑΠΑ της Περιφέρειας, επιφέρει μείωση της απασχόλησης (πρωτογενώς και δευτερογενώς) της τάξεως του 20% (σελίδα 14 του σχεδίου της ΠΔΜ).

Σύστημα Διακυβέρνησης

Το κείμενο προτείνει ένα σύστημα διακυβέρνησης του ΕΣΔΑΜ το οποίο δεν φαίνεται να διαπνέεται από την εδαφική προσέγγιση (place-based approach), καθώς τα κύρια όργανα λήψης αποφάσεων βρίσκονται στο κεντρικό επίπεδο, με το τοπικό και το περιφερειακό επίπεδο να συμμετέχουν πιθανά μόνο στην Συντονιστική Επιτροπή και τις Επιτροπές Παρακολούθησης. Αν και κατά την παρουσίαση του ΕΣΔΑΜ λέχθηκε ότι το σύστημα διακυβέρνησης είναι ένα ανοικτό ζήτημα, η προτεινόμενη οργανωτική πρόταση δεν αφήνει πολλά περιθώρια για τοπική συμμετοχή (πέρα από αυτή της διαβούλευσης) στο σχεδιασμό, την εξειδίκευση και την υλοποίηση των μέτρων και δράσεων που διαθέτουν έντονο εδαφικό

χαρακτήρα και μπορούν να ωφεληθούν από την τοπικά συσσωρευμένη γνώση. Εάν το κριτήριο κατανομής των αρμοδιοτήτων σχεδιασμού και υλοποίησης στα δύο διοικητικά επίπεδα (κεντρικό, περιφερειακό/τοπικό) είναι η συνολική αποτελεσματικότητα, τότε ένα λειτουργικό σύστημα διακυβέρνησης θα κρατούσε στο κεντρικό επίπεδο τον συνολικό σχεδιασμό, τον συνδυασμό των πόρων και τις οριζόντιου τύπου δράσεις και θα εκχωρούσε στο περιφερειακό επίπεδο τις δράσεις με πιο έντονα στοιχεία τοπικής γνώσης και εξειδίκευσης, υπό την προϋπόθεση ότι τα δύο επίπεδα έχουν επαρκείς μηχανισμούς και διαδικασίες διαβούλευσης και ανατροφοδότησης. Σε αυτή τη λογική, το ΤΔΜ θα μπορούσε να έχει ένα σύστημα διαχείρισης αντίστοιχο του ΕΣΠΑ με ένα Τομεακό και δύο (ή τρία) περιφερειακά Προγράμματα, όπου το Τομεακό θα διαχειρίζεται τις οριζόντιες, ή διαπεριφερειακές δράσεις και θα συνδυάζει το σύνολο των πηγών χρηματοδότησης, ενώ τα Περιφερειακά Προγράμματα της Δυτικής Μακεδονίας και της Μεγαλόπολης (ενδεχομένως και του Αιγαίου) θα διαχειρίζονται τους πόρους του ΤΔΜ, του RRF και του ΠΔΕ που έχουν πιο τοπικό χαρακτήρα.

Επιμέρους Παρατηρήσεις

Άλλες επιμέρους παρατηρήσεις επί του κειμένου που αφορά στην ΠΔΜ:

- Στις σελίδες 14 και 15 δίνονται διαφορετικά νούμερα ως προς τις θέσεις εργασίας και τον αριθμό των επιχειρήσεων που χάνονται λόγω της διακοπής της λιγνιτικής δραστηριότητας.
- Στη σελίδα 18 το κείμενο της ενότητας «*Ανάδειξη Δυνατοτήτων οικονομικού εκσυγχρονισμού, διαφοροποίησης και ευκαιριών ανάπτυξης*» δημιουργεί ερωτηματικά και ανησυχίες, καθώς το μελλοντικό παραγωγικό σύστημα της περιοχής προσδιορίζεται συνεχώς με τα ρήματα «αναμένεται», «δύναται» και «ενδεχομένως», τα οποία δεν διαμορφώνουν μια ισχυρή σχέση μεταξύ διαπιστωμένων προβλημάτων και προτεινόμενων λύσεων και δεν ορίζουν στρατηγική στόχευση. Στην ίδια σελίδα, αλλά και σε άλλα σημεία του κειμένου, η προσέλευση νέων επιχειρήσεων συνδέεται με την αποκατάσταση των εξορυκτικών πεδίων, η οποία μπορεί να διαρκέσει πολλά χρόνια, ενώ η δημιουργία επιχειρηματικών και τεχνολογικών πάρκων χωροθετείται στις λιγνιτικές μονάδες, γεγονός το οποίο απαιτεί επίσης χρόνο και σαφές σχέδιο. Το σχέδιο αφήνει την εντύπωση ότι το κενό που θα προκύψει σε όρους απασχόλησης από την παραγωγική αποχώρηση μιας μεγάλης δημόσιας επιχείρησης είναι δυνατόν να καλυφθεί με πολλές μικρές διαφοροποιημένης σύνθεσης και εύρους (αγροδιατροφή και τουρισμός), καθώς δεν αναφέρονται μεγάλες, ή εμβληματικές παραγωγικές επενδύσεις, ούτε κάποιες δημόσιες παρεμβάσεις εμβληματικού τύπου.
- Στη σελίδα 19 στην ενότητα «*Ανάδειξη δυνατοτήτων...*» αλλά και σε άλλα σημεία στο κείμενο αναφέρεται η ανάγκη ανάπτυξης μονάδων παραγωγής καθαρής ενέργειας, χωρίς να προσδιορίζει εάν το μίγμα που θα επιλεγεί είναι σε θέση να δημιουργήσει ή όχι σημαντικές θέσεις εργασίας. Αναφέρει επίσης τη δυνατότητα ίδρυσης επιχειρήσεων παραγωγής εξοπλισμού και υλικών στην εφοδιαστική αλυσίδα της καθαρής ενέργειας. Αυτό είναι ιδιαίτερα επιθυμητό, αλλά θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι μέχρι στιγμής τα Φ/Β σώματα και οι ανεμογεννήτριες εισάγονται από το εξωτερικό και ότι ο διεθνής ανταγωνισμός είναι ισχυρός.

- Στη σελίδα 20 το κείμενο αναφέρεται στις ανάγκες κατάρτισης και επανειδίκευσης του εργατικού δυναμικού της περιοχής και αναφέρει κάποιους τομείς, όπως η υποστήριξη των ΑΠΕ, οι αποκαταστάσεις εδαφών και οι νέες βιομηχανικές ειδικότητες. Κάποιες έχουν νόημα, κάποιες έχουν πιθανά μικρή συμβολή στην απασχόληση και κάποιες είναι πολύ γενικές. Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί ότι για να διαμορφωθεί μια στρατηγική για την κατάρτιση και εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού της περιοχής, θα πρέπει πρώτα να έχει διατυπωθεί η αναπτυξιακή στρατηγική με σαφείς αναφορές σε κλάδους, αλυσίδες αξίας και παραγωγικά μεγέθη
- Στη σελίδα 21 και σε άλλα σημεία του κειμένου αναφέρεται η ανάγκη επαναπροσδιορισμού των χρήσεων γης της ΔΕΗ, χωρίς να αναφέρεται με ποια κριτήρια θα γίνει και ποιες θα είναι οι κατευθυντήριες οδηγίες που θα δοθούν στα ΓΠΣ. Στην παρουσίαση ακούστηκε ότι την ανάθεση των ΓΠΣ θα την αναλάβει η ΔΕΗ. Επειδή είναι πιθανόν η στρατηγική της ΔΕΗ για την μεταλιγνιτική εποχή να μην ταυτίζεται με την στρατηγική ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας ως προς την μελλοντική κατανομή και χρήση της γης σε νέες δραστηριότητες, θα πρέπει η διαδικασία προσδιορισμού των νέων χρήσεων γης να γίνει υπό την εποπτεία του δημοσίου και λάβει υπόψη του όλες τις ανάγκες και εναλλακτικές επιλογές.
- Στη σελίδα 22 και στον Πίνακα 11 με τους στόχους προκύπτουν μια σειρά από ερωτήματα. (α) ποιο είναι το baseline σενάριο για την ΠΔΜ χωρίς την εφαρμογή των πολιτικών και τι ύψους επενδύσεις απαιτούνται προκειμένου να προκύψει ο μέσος ρυθμός ανάπτυξης του 3,8%; (β) πως αιτιολογείται η περίπου διπλάσια μείωση της ανεργίας σε σχέση με την αύξηση του ΑΕΠ, όταν η εμπειρία συνήθως υποδηλώνει ότι σε επενδύσεις έντασης γνώσης ή τεχνολογίας η αύξηση του ΑΕΠ κατά μια μονάδα περιορίζει την ανεργία κατά το μισό, στην καλύτερη περίπτωση; (γ) καλό θα ήταν να αποτυπώνεται και η αύξηση της απασχόλησης, το οποίο είναι το κύριο ζητούμενο και δεν ταυτίζεται πάντα με τη μείωση της ανεργίας.
- Θα ήταν πολύ χρήσιμο να καταγραφούν οι εκτιμήσεις του Πίνακα 13 (διάρθρωση της εγχώριας ηλεκτροπαραγωγής το 2030) στο επίπεδο της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας.
- Σχόλια στον Πίνακα 14: (α) Θα έπρεπε να περιλαμβάνει και την ανάλυση SWOT (ισχυρά και αδύνατα σημεία της Περιφέρειας, ευκαιρίες και απειλές) προκειμένου να καταλήξει πιο ομαλά στους στόχους και την στρατηγική. (β) Η βασική ανάγκη είναι η διατήρηση της απασχόλησης, των εισοδημάτων και του πληθυσμού της περιοχής και η αντιμετώπιση του αισθήματος ανασφάλειας και των τάσεων φυγής. (γ) Ο βασικός βραχυπρόθεσμος στόχος των πολιτικών είναι η αντιμετώπιση του οικονομικού σοκ από την απολιγνιτοποίηση και η διατήρηση των εισοδημάτων, της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής. Ο βασικός μακροπρόθεσμος στόχος είναι η δημιουργία ενός βιώσιμου, ανθεκτικού και ανοικτού παραγωγικού συστήματος στην ΠΔΜ. Οι υπόλοιποι είναι επαγόμενοι ή επακόλουθοι στόχοι. (δ) Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα είναι η επίτευξη των στόχων. Ίσως και να μη χρειάζεται αυτή η στήλη, καθώς έχει κυρίως γενικές διατυπώσεις. (ε) Σημαντικός στόχος είναι και η διατήρηση της ενεργειακής ταυτότητας της περιοχής και η αξιοποίηση του εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού σε νέες δυναμικές δραστηριότητες της ενεργειακής αλυσίδας.
- Στη σελίδα 29 αναφέρει ότι το σύνολο των θέσεων που θα χαθούν στην Κοζάνη και την Φλώρινα ανέρχονται σε 10.440 έως το 2029, ενώ στη σελίδα 14 αναφέρει ότι στη ΔΜ ο λιγνίτης στηρίζει 18.000 θέσεις εργασίας. Είναι συμβατά αυτά τα δύο μεγέθη;

- Στη σελίδα 30 αναφέρεται ότι οι επενδύσεις σε ΜΜΕ θα δημιουργήσουν 3.770 άμεσες και 4.020 έμμεσες θέσεις απασχόλησης. Πως προκύπτουν αυτά τα νούμερα και σε ποια περίοδο αναφέρονται; Τι ύψος ή είδος επενδύσεων υποθέτει και τι δημόσιους πόρους;
- Η παρουσίαση στις ενότητες 2.4.3 και 2.4.4 είναι πολύ ενημερωτική και χρήσιμη, όπως και οι πίνακες 16 και 17. Θα ήταν περισσότερο χρήσιμο για τη διαβούλευση και τη διαμόρφωση των πολιτικών εάν συνοδεύονταν και από μια αρχική πρόταση για την κατανομή των πόρων στην ΠΔΜ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II

Παρατηρήσεις επι της πρότασης του 'Εδαφικού Σχεδίου Δίκαιης Μετάβασης Δυτ. Μακεδονίας', από την μείζονα αντιπολίτευση του Δήμου Κοζάνης, «Κοζάνη Τόπος να Ζεις»

Τα εδαφικά σχέδια των περιοχών μετάβασης προβλέπονται από την πρόταση κανονισμού για τη θέσπιση του [Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης 2020/0006\(COD\)](#) προκειμένου μια χώρα να αποκτήσει πρόσβαση στους πόρους του μηχανισμού δίκαιης μετάβασης της Ε.Ε.

1. Παρατηρήσεις:

Σελ 6.

Θα πρέπει να γίνει προσαρμογή των περιβαλλοντικών στόχων για το 2030 με βάση τη νέα συμφωνία της Ε.Ε. για αύξηση του στόχου μείωσης εκπομπών CO₂ από το 40% στο 55%. Είναι επίσης σαφές πως έρχεται αναθεώρηση του ΕΣΕΚ που θα προβλέπει ακόμα πιο αυστηρούς στόχους μείωσης εκπομπών CO₂.

Με βάση το νέο στόχο για μείωση εκπομπών CO₂ κατά 55 % μέχρι το 2030, προβλέπεται ότι στην ηλεκτροπαραγωγή η κατανάλωση ενέργειας από ΑΠΕ θα φτάσει στο 80%.

Αυτό προϋποθέτει την αναπροσαρμογή του ΕΣΕΚ με βάση α) τον σαφή περιορισμό της εξάρτησης από το ορυκτό αέριο β) τη μεγαλύτερη διείσδυση των ΑΠΕ και γ) τη μεγιστοποίηση της αποθήκευσης ενέργειας.

Συντονιστική Επιτροπή Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης

Σελ 7

Θετική μεν η αναφορά στο SPV, γενικότερα όμως το κείμενο δεν κάνει εξειδίκευση του σχεδίου διαχείρισης του SPV δημιουργώντας σημαντικά ερωτηματικά για το ρόλο που θα παίξει αυτό το εργαλείο.

Το ζήτημα του S.P.V είναι κρίσιμο. Προβλέπεται η μεταφορά μέρους των εκτάσεων από τη ΔΕΗ σε αυτόν τον φορέα ώστε να προχωρήσει γρήγορα η αποκατάσταση των εδαφών. Από την άλλη όμως, η ΔΕΗ ήδη έχει δεσμεύσει τα λεγόμενα 'φιλέτα' ενώ θα έπρεπε τουλάχιστον να υπάρχει μια συνεργασία με τους τοπικούς φορείς **επί** αυτού.

Ζητούμενο είναι επίσης το σχήμα του SPV και ποιος θα είναι ο ρόλος των τοπικών φορέων σε αυτό.

Σελ 17

Στο κεφάλαιο 'Ανάδειξη δυνατοτήτων οικονομικού εκσυγχρονισμού, διαφοροποίησης και ευκαιριών ανάπτυξης', γίνεται αναφορά στις αποκαταστάσεις και στον ρόλο που θα παίξουν στην οικονομική και κοινωνική στήριξη των περιοχών του εδαφικού σχεδίου. Παρόλα αυτά, δεν είναι σαφές αν έχει κατανοηθεί το μέγεθος της παρέμβασης που σημαίνουν οι αποκαταστάσεις των εδαφών μιας τεράστιας έκτασης σε πολύ μικρό χρόνο.

Παρά του ότι αναφέρεται εκτενώς το κείμενο στις αποκαταστάσεις, εντούτοις, δεν παρουσιάζεται κανένα χρονοδιάγραμμα για όλα τα στάδια του συγκεκριμένου σχεδίου.

Θα πρέπει να αναδειχθεί η περιβαλλοντική, κοινωνική και οικονομική σημασία των αποκαταστάσεων. Ιδιαίτερα θα πρέπει να αναδειχθεί η σημασία της περιβαλλοντικής αποκατάστασης και της ανάταξης των φυσικών πόρων ως συστατικό στοιχείο της αειφορίας, της βιωσιμότητας και της κοινωνικής ευημερίας της περιοχής.

Σελ 21 Πόροι

Το εγχείρημα της Δίκαιης Μετάβασης απαιτεί συγκεκριμένους και σαφείς πόρους.

Εκτός από τους πόρους του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης γίνεται αναφορά στο ΕΣΠΑ και τα λοιπά ευρωπαϊκά ταμεία, ενώ γίνεται αναφορά και σε εθνικούς πόρους.

Πρέπει να γίνει σαφές το είδος των εθνικών πόρων και η διαδικασία διάθεσης & εκταμίευσής τους, αφού όπως γνωρίζουμε ούτε το λιγνιτικό τέλος ούτε το Εθνικό Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης είναι δεδομένα.

Θα πρέπει να υπάρξει ξεκάθαρο πλαίσιο εθνικών πόρων που θα στηρίξουν την μετάβαση.

Επίσης μπορεί να συνδυαστεί το ύψος τους με τη Ρήτρα Μετάβασης και με βάση την επίτευξη των στόχων που τίθενται.

Παράλληλα θα πρέπει να συνεχίσει να υπάρχει το Εθνικό Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης με επαρκείς πόρους τουλάχιστον μέχρι το 2050

Σελ 22 στόχοι

Προσδιορίζονται στόχοι και αυτό κρίνεται ως θετικό και πιο συγκεκριμένα: **“Επιδιώκεται μέχρι το 2030 κοινωνικοοικονομική ανάκαμψη η οποία δύναται να αποτυπωθεί στη μεταβολή βασικών μακροοικονομικών μεγεθών στα επίπεδα του 2008.”**

Ο στόχος έως το 2030 αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα του Σχεδίου:

Πίνακας 11: Μακροοικονομικοί στόχοι 2030

Μακροοικονομικά μεγέθη	Μεγέθη 2020	Στόχος 2030	Μέση ετήσια μεταβολή έως 2030
Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας			
ΑΕΠ (σε εκ. €)	3.292	4.802	3,8%
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε €)	12.324	16.748	3,1%
Ποσοστό ανεργίας (σε %)	26,56%	12,48%	-7,3%
Σύνολο χώρας			
ΑΕΠ (σε εκ. €)	164.524	241.990	3,9%
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε €)	15.344	21.845	3,6%
Ποσοστό ανεργίας (σε %)	18,90%	7,76%	-8,5%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από (ΕΛΣΤΑΤ - Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κατά περιφέρεια και νομό, 2020), (ΕΛΣΤΑΤ - Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, 2020), (ΕΛΣΤΑΤ - Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2020), (Ελληνική Δημοκρατία - Υπουργείο Οικονομικών, 2020).

Πρόταση:

Να ενταχθούν ως στόχοι του προγράμματος Δίκαιης Μετάβασης μέρος των στόχων της δίκαιης μετάβασης του ΟΗΕ. Και πιο συγκεκριμένα:

- 1. Μηδενική Φτώχεια
- 3. Καλή υγεία και ευημερία
- 4. Ποιοτική Εκπαίδευση
- 5. Ισότητα των φύλων
- 6. Καθαρό Νερό και αποχέτευση
- 7. Φθηνή και Καθαρή Ενέργεια
- 8. Αξιοπρεπείς εργασία & οικονομική ανάπτυξη
- 9. Βιομηχανία, Τεχνολογία και Υποδομές
- 10. Λιγότερες ανισότητες

Ενεργειακές Κοινότητες:

Θα πρέπει οι Ενεργειακές Κοινότητες να ενταχθούν στο συνολικό σχεδιασμό της δίκαιης μετάβασης ως ένα εργαλείο για την συμμετοχή των πολιτών στην ενεργειακή μετάβαση, αλλά και στον συνολικό σχεδιασμό για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας.

Δυστυχώς οι Ε. Κοιν απουσιάζουν κραυγαλέα από το Εδαφικό Σχέδιο για τη Δίκαιη Μετάβαση

Σελ 34.

Γίνεται γενική αναφορά σε δημόσια έργα που θα χρηματοδοτηθούν στα πλαίσια διαφόρων προγραμμάτων. Όμως σε όλο το κείμενο υπάρχει μια γενικόλογη προσέγγιση και δεν γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένα έργα.

Σελ 36.

Χρηματοδοτικά Μέσα και χωρική στόχευση.

Εντάσσει την Καστοριά και τα Γρεβενά στο μηχανισμό της Δίκαιης Μετάβασης, αλλά η χρηματοδότηση δεν θα γίνεται από το Ταμείο δίκαιης μετάβασης, παρά μόνο από το INVEST EU και τα ΕΙΒ.

Πίνακας 17: Χρηματοδοτικά μέσα και χωρική στόχευση

Περιοχές	ΤΑΜ ¹	InvestEU ²	ΕΙΒ ³	RRF ⁴	ΕΤΠΑ / ΤΣ ⁵	ΕΓΤΑΑ ⁶	ΕΚΤ+ ⁷	Εθνικοί πόροι ⁸
Ζ.ΑΠ. Κοζάνης	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ζ.ΑΠ. Φλώρινας	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Π.Ε. Καστοριάς		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓*
Π.Ε. Γρεβενών		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓*

1: Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης, 2: InvestEU Scheme, 3: ΕΙΒ - Δανειακή Διευκόλυνση Δημόσιου Τομέα, 4: Recovery and Resilience Facility, 5: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης / Ταμείο Συνοχής, 6: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης, 7: Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, 8: Εθνικοί πόροι, δηλ. (αποκλειστικά) Λιγνιτικό Τέλος και Έσοδα πλειστηριασμών δικαιωμάτων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου

* Στο πλαίσιο της επάρκειας σχετικών πόρων και εφόσον η παρέμβαση συμβάλει στους σκοπούς ΔΑΜ

Σελ 37.

Εταιρική Σχέση – Μηχανισμοί διακυβέρνησης

Ενώ οι τοπικοί φορείς συμμετέχουν στην λεγόμενη εταιρική σχέση, κάτι που προβλέπεται από τον πρόταση κανονισμού του Μηχανισμού Δίκαιης Μετάβασης, εν τούτοις απουσιάζουν από τον κορμό του μοντέλου διακυβέρνησης.

Φαίνεται να προτείνεται η δημιουργία εταιρικής σχέσης απλά γιατί το προτείνει ο κανονισμός και όχι γιατί κάτι τέτοιο κρίνεται απαραίτητο.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο ρόλος των τοπικών φορέων και ειδικά των δήμων σχεδόν δεν υπάρχει στην οργανωτική δομή όλου του σχεδίου.

Σελ 37.

Είναι θετικό ότι συστήνεται το Παρατηρητήριο για τη Δίκαιη Μετάβαση όμως κι εδώ θα πρέπει να υπάρξει περαιτέρω εξειδίκευση του μοντέλου λειτουργίας της δομής αυτής.

Προβληματικό το γεγονός ότι η δομή θα είναι ενιαία για όλες τις περιοχές (λιγνιτικές και νησιών).

Σελ 55.

Γίνεται εκτενής αναφορά σε παραδείγματα μετάβασης από διάφορες περιοχές της Ευρώπης, αλλά, δεν προκύπτει από πουθενά πώς το συγκεκριμένο Σχέδιο δίκαιης μετάβασης ενσωματώνει καλές πρακτικές για την περιοχή. Ναι μεν υπάρχει η σύνδεση με τα ελληνικά δεδομένα, αλλά θα πρέπει να αξιολογηθούν πιο επισταμένα οι διαδικασίες που ακολουθήθηκαν στην Ευρώπη, ώστε να αξιοποιηθούν πιο εξειδικευμένα και για τη Δυτ. Μακεδονία.

Παράδειγμα: Θα μπορούσε να υπάρχει μια πιο εξειδικευμένη αναφορά στο σχεδιασμό και την υλοποίηση αποκατάστασης εδαφών στην περιοχή της Γερμανίας, που να αφορά, κόστη, χρονοδιαγράμματα αλλά και αναμενόμενα αποτελέσματα.

Σελ. 63.

Πρόταση: Θα πρέπει να ενταχθούν στις προς υποστήριξη επιχειρήσεις και οι Ενεργειακές Κοινότητες, με βάση βέβαια συγκεκριμένα κριτήρια.

Στις λίστες με τις ενδεδειγμένες ή επιλέξιμες χρηματοδοτήσεις από το Τ.Δ.Μ., βρίσκεται και η αποκατάσταση των εδαφών.

Σελ 64.

Γίνεται αναφορά σε επενδύσεις που θα χρηματοδοτηθούν από το πρόγραμμα και οι οποίες θα πρέπει να ονοματιστούν συγκεκριμένα στο εδαφικό σχέδιο.

Πότε θα γίνει αυτή η διαδικασία? Υπάρχουν ώριμες ιδιωτικές επενδύσεις?

(ελπίζουμε να μην είναι μόνο Φωτοβολταικά!!!)

Το γεγονός ότι προβλέπεται η χρηματοδότηση της αποκατάστασης των εδαφών από το Τ.Δ.Μ. δημιουργεί τον κίνδυνο να διοχετευθεί πολύ μεγάλος μέρος των πόρων εκεί.

Παράλληλα δεν γίνεται καμιά αναφορά στη συμμετοχή της ΔΕΗ στο κόστος αποκατάστασης

Σελ 67

Παρα του ότι στη σελ. 66 γίνεται αναφορά στην σημασία του διαλόγου με τους εμπλεκόμενους τοπικούς φορείς, η παράγραφος για την ενημέρωση των τοπικών κοινωνιών και τη συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων κρίνεται εντελώς ανεπαρκής.

Σελ 67.

Διαδικασία αποκατάστασης εντός των πυρήνων ΖΑΠ.

Κατά τη γνώμη μου όλη αυτή η παράγραφος είναι ελλιπέστατη.

Δεν είναι επαρκές το χρηματοδοτικό πλαίσιο.

Δεν υπάρχει έστω εκτίμηση του κόστους αποκατάστασης. Δεν υπάρχει άραγε???

Δεν υπάρχει χρονοδιάγραμμα. Πότε θα γίνουν όλα αυτά???

Απαιτούνται νέες ΜΠΕ και νέα ΑΕΠΟ??? (υπάρχει αναφορά παρακάτω)

Συντονιστική Επιτροπή Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης

Εντελώς προβληματικό το γεγονός ότι ως χρηματοδοτικά εργαλεία αναφέρονται ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και δεν υπάρχει ουδεμία αναφορά σε ευθύνη της ΔΕΗ για χρηματοδότηση των αποκαταστάσεων.

Σελ 68**Θέσπιση Κινήτρων.**

Τα κίνητρα για την προσέλκυση επενδύσεων αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο για την υποστήριξη της ανάπτυξης στην περιοχή, όμως είναι ασαφές ακόμα το χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή αυτών των κινήτρων.

Παράλληλα θα πρέπει να υπάρξει ένα πλαίσιο «αιμοφορικών κριτηρίων» για την χρηματοδότηση των επενδύσεων, ώστε να αξιολογείται η *συμβατότητα των επενδύσεων με τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό για τις βιώσιμες επενδύσεις.*

Παράλληλα θα πρέπει να υπάρχει αναλυτική καταγραφή των νέων θέσεων εργασίας που θα δημιουργηθούν.

Σύμφωνα με το κείμενο θα υπάρχουν τέσσερις κατηγορίες κριτηρίων:

1. Επενδυτικά
2. Φορολογικά
3. Λειτουργικά
4. Αδειοδοτικά

Ελλιπής κρίνεται στο κείμενο η αναφορά στις δράσεις **εξοικονόμησης ενέργειας** των δημόσιων & ιδιωτικών κτιρίων. Θα πρέπει να καταγραφεί ως επένδυση- φάρος για τη Δίκαιη Μετάβαση και να συνδυαστεί με την χρηματοδότηση και στήριξη των Ενεργειακών Κοινοτήτων μη Κερδοσκοπικού Χαρακτήρα.

Σελ 70**Φορέας Αποκατάστασης εκτάσεων, ορυχείων και μονάδων.**

Το κείμενο προβλέπει την εκπόνηση των αντίστοιχων μελετών αποκατάστασης και έκδοσης νέων ΑΕΠΟ.

- Θα πρέπει να γίνει πιο σαφές το χρονοδιάγραμμα καθώς η αποκατάσταση περιγράφεται ως δράση που μπορεί να απορροφήσει άμεσα εργατικό προσωπικό.
- Θα πρέπει οι τοπικοί φορείς να παρακολουθούν την εκπόνηση των μελετών ώστε αυτές να ενσωματώσουν τις τοπικές κοινωνικές προτεραιότητες.

Συντονιστική Επιτροπή Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης

- Είναι υποβαθμισμένη σε όλο το κείμενο η περιβαλλοντική διάσταση της αποκατάστασης των εδαφών. Η διαδικασία της αποκατάστασης αποτελεί από μόνη της ένα τεράστιο περιβαλλοντικό στοίχημα με πολλές και δύσκολες διαστάσεις.

Σελ 71

Αντικείμενο του οχήματος ειδικού σκοπού θα αποτελεί η αποκατάσταση, η αναπροσαρμογή των χρήσεων, η προετοιμασία της ανάπτυξης των εκτάσεων και γενικά η βέλτιστη διαχείριση των εκτάσεων πυρήνων ΖΑΠ, στις οποίες δραστηριοποιείται η ΔΕΗ ΙΑ.Ε.

Θα πρέπει να γίνει πιο ξεκάθαρο το πλαίσιο λειτουργίας του οχήματος ειδικού σκοπού, να διασφαλιστεί ο δημόσιος χαρακτήρας και η συμμετοχή των τοπικών φορέων.

Σελ 72**Χωρικός Σχεδιασμός.**

Ο ειδικότερος σχεδιασμός παραπέμπεται στα Ε.Π.Σ. Όμως κρίσιμος παράγων είναι οι εκτάσεις που θα διατηρήσει η ΔΕΗ για τις δικές της επενδυτικές ανάγκες.

Παράλληλα, με τον νόμο 4759/2020 ανατέθηκε στη ΔΕΗ η εκπόνηση των εν λόγω Ε.Π.Σ. χωρίς όμως τη συμμετοχή των τοπικών φορέων κάτι που κρίνεται αδιαφανές και συγκεντρωτικό!

Όλος ο σχεδιασμός διαχείρισης εδαφών παραμένει προβληματικός και όχι ξεκάθαρος ως προς τον συμμετοχικό χαρακτήρα του

Ο σχεδιασμός φαίνεται να εξυπηρετεί τους επενδυτικούς στόχους της ΔΕΗ κατά προτεραιότητα και όχι τις τοπικές ανάγκες. Πιστεύουμε ότι οι ανάγκες και τα συμφέροντα τόσο της ΔΕΗ αλλά και της τοπικής κοινωνίας θα έπρεπε να συνεκτιμηθούν και να συγκλίνουν, κάτι που δεν γίνεται!

Σελ 73

Για την εκπόνηση των Ε.Π.Σ. θα πρέπει να γνωρίζουμε το χρονοδιάγραμμα.

Σελ 75**Τηλεθέρμανση**

Οι τηλεθερμάνσεις παραμένουν δεσμευμένες από ορυκτά καύσιμα.

Καμιά αναφορά στην μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα τους με χρήση άλλων πηγών ενέργειας.

Σελ 76

Υλοποίηση φυσικών και ψηφιακών υποδομών.

Πρόταση: Να εκπονηθεί ένα σαφές πλάνο – σχέδιο ανάπτυξης των αναγκαίων φυσικών και ψηφιακών υποδομών. **Υποθέτω πως αυτά θα πρέπει να προβλέπονται στο επιχειρησιακό σχέδιο για τη Δίκαιη Μετάβαση.**

Σελ 77

Ρήτρα Δίκαιης Μετάβασης.

Γενικόλογη αναφορά χωρίς όμως δεσμεύσεις. Θα πρέπει να υπάρξει πιο συγκεκριμένη αναφορά και σαφής δέσμευση για την εφαρμογή της.

Επαναφορά πρότασης της Δημοτικής Κίνησης.

Σελ 78 – 108

Στις συγκεκριμένες σελίδες γίνεται ο προσδιορισμός των επηρεαζόμενων εδαφών με βάση τα στοιχεία του Α.Ε.Π και της Α.Π.Α., αλλά και της απασχόλησης σε επίπεδο περιφέρειας αλλά και ανά περιφερειακή ενότητα.

Η συγκεκριμένη ανάλυση προσδιορίζει το βαθμό επίδρασης της απολιγνιτοποίησης στο σύνολο της Περιφέρειας Δ.Μ αλλά και σε κάθε Π.Ε.

Επίσης γίνεται σε επίπεδο πενταετίας (2015 – 2020) ανάλυση των παραπάνω παραμέτρων ώστε να παρουσιαστεί το διαθρωτικό παραγωγικό πρόβλημα της περιοχής.

Συμπέρασμα: Ως συμπέρασμα της ανάλυσης προκύπτει ότι από την απολιγνιτοποίηση θα επηρεαστεί το σύνολο της Περιφέρειας Δυτ. Μακεδονίας.

Σελ 109

Υπολογίζεται πως η συσσωρευμένη απώλεια Α.Π.Α. για τις Π.Ε. Κοζάνης και Φλώρινας μέχρι το 2029 θα είναι 677 και 330 εκ. αντίστοιχα ενώ η απασχόληση θα μειωθεί κατά 7500 και 2900 άτομα αντίστοιχα.

Σελ 111-115

Εγγώρια πλεονεκτήματα – Αναπτυξιακοί Στόχοι.

Στην περιγραφή των πλεονεκτημάτων της περιοχής δεν γίνεται καμιά αναφορά στην αξιοποίηση της βιομηχανικής κληρονομιάς. Η συσσωρευμένη ευρωπαϊκή εμπειρία έχει δείξει, ότι η αξιοποίηση των παλιών εγκαταστάσεων παραγωγής ενέργειας αποτελεί τον πυλώνα για την ανάδειξη της βιομηχανικής ιστορίας ενός τόπου.

Γενικότερα σε όλο το σχέδιο απουσιάζει η παραπάνω διάσταση.

Επίσης η αναφορά στην βιομηχανική κληρονομιά, ως δυνατό στοιχείο της περιφέρειας, απουσιάζει και από την ανάλυση S.W.O.T..

Γενικότερα φαίνεται πως δεν έχει γίνει ιδιαίτερη επεξεργασία των συγκεκριμένων κεφαλαίων, αφού οι περιγραφές είναι ανεπεξέργαστες και γενικόλογες.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στο κεφάλαιο βιομηχανία, βιοτεχνία και εμπόριο γίνεται δυσανάλογα εκτενής αναφορά στις κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις, ενώ απουσιάζουν οι ενεργειακές κοινότητες που θα έπρεπε να είναι προτεραιότητα για ένα τέτοιο σχέδιο.

Αποθήκευση Ενέργειας.

Παρά το γεγονός ότι η διατήρηση του ενεργειακού χαρακτήρα της περιοχής προκρίνεται ως βασική αναπτυξιακή προτεραιότητα, δεν έχει αναδειχθεί στον βαθμό που πρέπει η αποθήκευση ενέργειας.

Στη Μελέτη της Παγκόσμιας Τράπεζας έχει ενταχθεί πρόταση για εκπόνηση μελέτης σκοπιμότητας βιωσιμότητας με αντικείμενο τη μετατροπή των λιγνιτικών μονάδων σε υποδομές αποθήκευσης ενέργειας.

Θα πρέπει να αξιολογηθεί η δυνατότητα η Δυτ. Μακεδονία να μετατραπεί σε κέντρο αποθήκευσης ενέργειας για την ευρύτερη περιοχή αλλά και τα Βαλκάνια

Σε άλλες πολιτικές όπου αναζητείται η συνέπεια με τους αναπτυξιακούς στόχους του προγράμματος γίνεται ευρεία αναφορά στο ΕΣΒΑΑ του Δήμου Κοζάνης. Κατά τη γνώμη μου είναι πολύ θετική αυτή η αναφορά. Το ΕΣΒΑΑ που εκπονήθηκε μπορεί να αποτελέσει μαζί με άλλες πολιτικές τον πυρήνα της αστικής αναζωογόνηση της πόλης της Κοζάνης.

2. Κρίσιμα Ζητήματα.

Από το σύνολο του κειμένου αναδεικνύονται επιγραμματικά τα παρακάτω κρίσιμα ζητήματα.

Αν και τα εδαφικά σχέδια δίκαιης αναπτυξιακής μετάβασης αναμένονταν να ξεκαθαρίσουν μια σειρά ασαφειών του Master Plan, εν τούτοις το κείμενο που έχουμε στα χέρια μας ελάχιστα πράγματα προσθέτει στην υπάρχουσα γνώση και διατηρεί σε μεγάλο βαθμό την ασάφεια που υπήρχε.

Το κείμενο χαρακτηρίζεται από γενικότητα σε όλο σχεδόν το περιεχόμενό του, ενώ απουσιάζουν χρονοδιαγράμματα για όλα τα στάδια υλοποίησης του Σχεδίου μετάβασης.

Ειδικότερα:

1. **Σύστημα Διακυβέρνησης.** Το σύστημα διακυβέρνησης παραμένει συγκεντρωτικό με εντελώς διακοσμητικό τον ρόλο των τοπικών φορέων. Δυστυχώς μια τέτοια προσέγγιση δεν βοηθά στην ουσιαστική συμμετοχή των τοπικών φορέων, τόσο στη διαμόρφωση της πρότασης όσο και στην αποδοχή και τη δημοκρατική νομιμοποίησή της από την κοινωνία.
2. **Συμμετοχικότητα σε όλα τα στάδια εκπόνησης και υλοποίησης του σχεδίου.** Η παραπάνω προσέγγιση δεν έχει να κάνει μόνο με το σύστημα διακυβέρνησης, αλλά είναι ευρύτερο θέμα, αφού σε όλα τα ζητήματα η φιλοσοφία είναι συγκεντρωτική.
3. **Ασάφεια και μεγάλος προβληματισμός σχετικά με την αποκατάσταση και διαχείριση των εδαφών στους πυρήνες των Ζ.ΑΠ.** Ακόμα δεν είναι ξεκάθαρο το πλαίσιο της συνεργασίας με τη ΔΕΗ, ούτε είναι γνωστό το μέρος των εδαφών που θα διατηρήσει η ΔΕΗ για δικές της ανάγκες. Το πρόβλημα γίνεται μεγαλύτερο από το γεγονός ότι οι όποιες διαβουλεύσεις γίνονται χωρίς τη συμμετοχή των τοπικών φορέων, παραγνωρίζοντας έτσι τις τοπικές ανάγκες και προτεραιότητες.
4. **Αποκαταστάσεις εδαφών Ζ.ΑΠ.** Αν και αναγνωρίζεται η σημασία των αποκαταστάσεων των εδαφών για την απορρόφηση των οικονομικών κραδασμών της απολιγνιτοποίησης, δεν προκύπτει από την ανάγνωση του κειμένου ότι έχει γίνει σαφή καταγραφή του μεγέθους της παρέμβασης που απαιτείται. Δεν υπάρχει καμιά έστω και κατά προσέγγιση εκτίμηση του κόστους, ενώ ως προς την χρηματοδότηση καταγράφονται οι πόροι από το Ταμείο Ανάκαμψης και το Ταμείο Δίκαιης

Μετάβασης, οι οποίοι αποδεδειγμένα δεν επαρκούν ή μπορεί και να δεσμεύσουν σημαντικούς πόρους από άλλες ανάγκες. Ακόμα πιο κρίσιμο είναι το γεγονός ότι η ΔΕΗ έχει ήδη δρομολογήσει «εμβληματικές» επενδύσεις εντός των πυρήνων των Ζ.ΑΠ, αγνοώντας τις ανάγκες τις τοπικής κοινωνίας.

5. **Χρονοδιαγράμματα.** Από το σύνολο του κειμένου απουσιάζουν χρονοδιαγράμματα. Είναι κρίσιμο να υπάρχουν σαφή χρονοδιαγράμματα δεδομένου ότι το χρονικό πλαίσιο για την μετάβαση της περιοχής είναι απόλυτα ασφυκτικό. Η καθοριστική αυτή έλλειψη επεκτείνει την ανασφάλεια και την αβεβαιότητα σε τοπικό επίπεδο, αλλά και μακραίνει επικίνδυνα τον χρονικό ορίζοντα υλοποίησής του.
6. **Κατανομή των Πόρων μεταξύ των περιφερειών.** Θα πρέπει αν γίνει ξεκάθαρο το πλαίσιο της κατανομής των πόρων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης μεταξύ των περιφερειών μετάβασης της χώρας. Το πλαίσιο θα πρέπει να αντανακλά με σαφήνεια τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανάγκες κάθε περιφέρειας ή -με μια λέξη- να είναι **δίκαιο**.
7. **Δημόσιες Επενδύσεις και Υποδομές.** Στο εδαφικό σχέδιο δεν υπάρχει κάποια εξέλιξη σχετικά με τις αναγκαίες υποδομές που θα πρέπει να γίνουν ώστε να βελτιωθεί το οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον της Δυτ. Μακεδονίας. Υπάρχει μεν μια γενική περιγραφή, αλλά θα πρέπει πλέον να υπάρξει σαφής προσδιορισμός των έργων που απαιτούνται, τεκμηρίωση της σκοπιμότητάς τους και χρονοδιάγραμμα ολοκλήρωσης.
8. **Εθνικοί Πόροι (Εθνικό Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης – Λιγνιτικό Τέλος.** Θα πρέπει να διαμορφωθεί σαφές και δεσμευτικό πλαίσιο εθνικών πόρων που θα στηρίξουν τη δίκαιη μετάβαση. Οι πόροι των ευρωπαϊκών προγραμμάτων δεν επαρκούν για την στήριξη της μετάβασης των λιγνιτικών περιοχών. Θα πρέπει να υπάρξει δέσμευση για χρηματοδότηση του σχεδίου μετάβασης με συγκεκριμένους εθνικούς πόρους. Ειδικότερα θα πρέπει να αυξηθούν οι πόροι από το Εθνικό Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης. Επίσης θα πρέπει να παραμείνει το λιγνιτικό τέλος ως πηγή χρηματοδότησης μέχρι τουλάχιστον το 2030, αφού αναμορφωθεί το θεσμικό του πλαίσιο. Τέλος γενική είναι η απαίτηση να υπάρξουν πόροι και από άλλα εθνικά προγράμματα για τις λιγνιτικές περιοχές.
9. **Όχημα Ειδικού Σκοπού.** Η λειτουργία του οχήματος ειδικού σκοπού, το οποίο θα έχει πρωτεύοντα ρόλο στην αποκατάσταση και αξιοποίηση των εδαφών, είναι πάρα πολύ σημαντική για την επιτυχία του εγχειρήματος της μετάβασης. Όμως θα πρέπει να διασφαλίζεται ο δημόσιος χαρακτήρας και η οργανική συμμετοχή των φορέων της αυτοδιοίκησης.
10. **Ιδιωτικές Επενδύσεις.** Στην πρόταση κανονισμού προβλέπεται η ενσωμάτωση των ιδιωτικών επενδύσεων στο Εδαφικό Σχέδιο κάτι που απουσιάζει από το κείμενο που μας έχει παρουσιαστεί. Εφόσον αρχίσει να διαμορφώνεται η λίστα των έργων που προβλέπει και υποστηρίζει το πρόγραμμα, θα πρέπει ξεκαθαρίσουν και τα κριτήρια επιλογής τους με βάση τις αναμενόμενες θετικές τους επιπτώσεις στην απασχόληση και το περιφερειακό ΑΕΠ.
11. **Απουσία κάθε αναφοράς στην συμμετοχή και ενεργοποίηση των τοπικών κοινωνιών. (εδώ να ενσωματώσουμε αναφορά στα αποτελέσματα του Βαρόμετρου)**

Αδήριτη η ανάγκη για την διαμόρφωση μιας τοπικής αντιπρότασης:

Είναι σαφές πως η κυβέρνηση επιλέγει μια διαδικασία ιδιαίτερα συγκεντρωτική, χωρίς να προωθεί την ουσιαστική εμπλοκή των τοπικών φορέων. Παράλληλα υπάρχει και η ευθύνη των φορέων, αφού η συμμετοχή τους στην εξελισσόμενη διαδικασία σχεδιασμού της μετάβασης είναι μικρή και επιφανειακή.

Είναι σαφές ότι έχουμε σοβαρό έλλειμμα τοπικής πολιτικής και εκπροσώπησης. Οφείλαμε, με κοινή πρωτοβουλία Περιφέρειας και Δήμων, να είχαμε εκπονήσει ένα τοπικό, συνεκτικό και συναινετικό σχέδιο για την επόμενη μέρα, που θα ενσωμάτωνε το όραμα για την Δυτ. Μακεδονία του μέλλοντος αλλά και θα περιλάμβανε συγκεκριμένες προτάσεις πολιτικής.

Θα πρέπει σε τοπικό επίπεδο να υπάρξει μια συντονισμένη, τεχνικά επαρκής αντιπρόταση στο σχέδιο της κυβέρνησης που να ενσωματώνει με ρεαλισμό και αντικειμενικότητα τις τοπικές προτεραιότητες και ανάγκες.